

یادداشت

دکتر یحیی فوزی | اعضای‌های علمی پژوهشگاه علوم انسانی

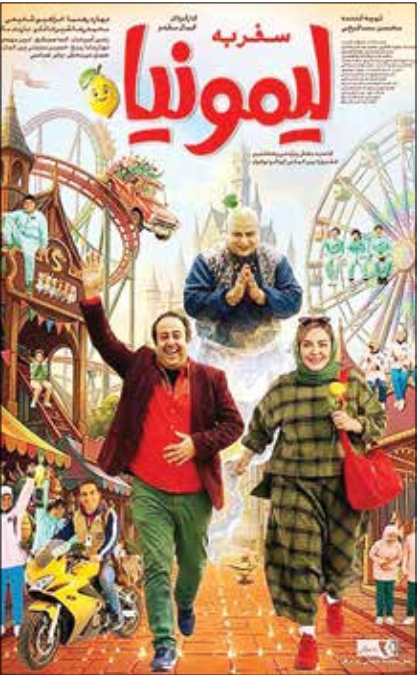
کریلا؛ آغاز یک جریان ماندگار

عاشورا اگرچه یک واقعه تاریخی است اما ویژگی‌هایی دارد که آن را از بسیاری از رخداد‌های مشابه در طول تاریخ متمایز می‌کند. حضور امام‌معصوم (ع)، انسجام و روحیه شهادت‌طلبی یاران سیدالشهدا (ع)، مظلومیت شهدای کربلا و تجلی ارزش‌های والای انسانی همچون فداکاری، دفاع از حق، جوانمردی و مبارزه با ظلم، از جمله عواملی است که به این حادثه تاریخی، جایگاهی بی‌بدیل بخشیده است. همچنین ابعاد مختلف معنایی و سیاسی و اجتماعی و انسانی و... این واقعه موجب شده عاشورا در طول تاریخ مورد توجه مسلمانان و آزادگان جهان قرار گیرد و تأثیرگذاری خود را حفظ کند.

نهضت عاشورا عموماً از دو دیدگاه ارزیابی شده؛ یک دیدگاه معتقد است عاشورا تکلیف ویژه امام حسین(ع) بوده و اساساً قابلیت تعمیم به دیگران را ندارد. براساس این نگاه، شهادت امام حسین(ع) امری مقدرواز اسرار الهی بوده‌و نمی‌توان آن‌را به‌عنوان یک الگوی عملی برای دیگر افراد در نظر گرفت. در این چارچوب، برخی از اندیشمندان معتقدند که هر یک از ائمه(ع) مأموریت خاص خود را داشته‌اند و نهضت عاشورا نیز در زمره همان مأموریت‌های ویژه قرار می‌گیرد. بر این اساس، عاشورا بیشتر یک واقعه مقدس برای تکریم و تعظیم است تا الگویی برای کنش سیاسی و اجتماعی.

دیدگاهی که در اندیشه امام خمینی(ره)، شهید مطهری و رهبر معظم انقلاب اسلامی مطرح است، عاشورا را یک الگوی عام و قابل تعمیم برای مبارزه می‌داند. در این نگاه، امام حسین(ع) براساس تحلیل شرایط جامعه‌و واقعیت‌های زمانه خود اقدام کرد و راهبردهایی را در پیش گرفت که می‌تواند برای همه دوران‌ها الهام‌بخش باشد. امام خمینی(ره) عاشورا را محدود به یک مقطع تاریخی نمی‌دانست؛ برپایه برداشت امام راحل، همه زمان‌ها می‌توانند صحنه تقابل حق و باطل باشند و همه سرزمین‌ها ظرفیت تبدیل‌شدن به کربلا را دارند. در همین اساس، امام خمینی(ره) نهضت حسینی را الگویی برای مبارزه با ظلم، استبداد و انحراف می‌دانست و معتقد بود مسلمانان در هر عصر و زمانی می‌توانند از این تجربه تاریخی برای اصلاح جامعه بهره بگیرند. امام حسین(ع) براساس تحلیل خود به این نتیجه رسیده بود که جامعه اسلامی از مسیر اصلی خود منحرف شده است.

این انحراف هم در ساختار سیاسی حکومت و هم در محتوای آن قابل مشاهده بود. از منظر امام حسین(ع)، پس از کنارگذاشته‌شدن الگوی مشروعیت الهی حکومت، مدل‌های دیگری همچون انتخاب‌های قبیله‌ای، شوراهای محدود، استخلاف و در نهایت استیلا و وراثت جایگزین شدند. همچنین اصل بیعت آزادانه مردم نیز به‌تدریج تضعیف شد و جای خود را به اجبار و تحمیل داد. در کنار این تغییرات ساختاری، ارزش‌های محوری حکومت اسلامی نیز دستخوش تحول شده بود؛ عدالت تضعیف شده، تبعیض گسترش یافته، استبداد جایگزین آزادی شده و بسیاری از ارزش‌های دینی به حاشیه رانده شده بودند. امام حسین(ع) این وضعیت را انحراف از میراث پیامبراکرم(ص) می‌دانست و به‌همین دلیل احساس تکلیف کرد که برای اصلاح آن اقدام کند. امام حسین(ع) مرحله جدیدی از مبارزه را پس از روی کار آمدن یزید و تغییر شرایط آغازکرد. خروج از مدینه و عزیمت به مکه در همین چارچوب قابل تحلیل است. نخستین راهبرده امام، اعتراض به وضع موجود و ایجاد نوعی مقاومت اجتماعی در برابر انحرافات حاکم بود. از مهم‌ترین اقدامات امام حسین(ع) در مکه آگاهی‌بخشی اجتماعی بود؛ ایشان در موسم حج، در اجتماعات مختلف با صحابه، تابعین و همچنین نخبگان جامعه دیدار و گفت‌وگو می‌کرد و آنان را نسبت به وضعیت جامعه اسلامی آگاه می‌ساخت. امام تلاش داشت نخبگان جامعه را از حالت انفعال خارج کرده و آنان را نسبت به مسئولیت تاریخی خود متوجه سازد. این اقدامات در نهایت زمینه‌ساز شکل‌گیری موج حمایت از امام در کوفه شد. برخلاف برخی برداشت‌ها، امام حسین(ع) صرفاً برای شهادت حرکت نکرده بود. ایشان در چارچوب وظیفه دینی خود به‌دنبال تشکیل حکومت حق و بازگرداندن خلافت به مسیر اصلی آن بود. با مواجهه امام با سپاه حرو و سپس استقرار در کربلا، شرایط به‌تدریج تغییرکرد. امام همچنان از ابزار گفت‌وگو، اقناع و آگاهی‌بخشی استفاده می‌کرد و تلاش داشت نیروهای مقابل را متوجه حقیقت ماجرا کند.

گیشه در انتظار بازگشت مخاطبان

جنگ و مشکلات اقتصادی که کام همه را تلخ کرد، باعث کاهش فروش و مخاطبان سینما شد

حضرت فاطمه(س) فرود می‌آید اما عمل نمی‌کند. داستان حول محور تلاش نیروهای امنیتی، نظامی و مردم محل برای خنثی سازی بمب، مدیریت بحران و تخلیه منطقه می‌گردد.

فیلم کودک و نوجوان سفر به لیمونیا به کارگردانی کمال مقدم که اکران خود را از ۲۳ اردیبهشت آغاز کرده، با فروش بیش از هفت میلیارد و ۱۲۳ میلیون تومان و جذب بیش از ۶۴ هزار مخاطب، در جایگاه پنجمین فیلم پرفروش جدول ایستاده است. داستان این فیلم با پیداشدن یک چمدان اسرارآمیز آغاز می‌شود. باز شدن چمدان، شخصیت‌های فیلم (کودکان و نوجوانان) را وارد ماجراهای هیجان‌انگیز و پر راز و رمز در سرزمینی خیالی به نام لیمونیا می‌کند. در این دنیای فانتزی، شخصیت‌هایی مثل غول شیطون و غول لیمویی (لیمونیا) حضور دارند. محور اصلی این فیلم ماجراجویی، دوستی، همدلی و رفاقت است که با طنز، تخیل و جلوه‌های بصری جذاب در هم می‌آمیزد.

قمارباز به کارگردانی محسن بهاری نیز ششمین فیلم جدول با فروش بیش از یک میلیارد و ۶۴۳ میلیون تومانی و تعداد مخاطب بیش از ۱۹ هزار نفر است. در جریان جنگ ۱۲ روزه، یکی از بانک‌های کشور (بانک سپه) مورد حمله سایبری قرار می‌گیرد این اتفاق، زمینه‌ساز بدگمانی مأمور امنیتی خبره (بابازی آرمن رحیمیان نسبت به یکی از برنامه‌نویسان بانک (بابازی کوروش نهامی) می‌شود. داستان این فیلم براساس واقعیت است و حول تقابل روانی این دو شخصیت در فضایی بسته، تحت فشار زمانی و با تعلیق معمایی پیش می‌رود.

در رتبه بعدی، بهشت تبهکاران، ساخته مسعود جعفری جوزانی قرار دارد؛ فیلمی که تا پایان خرداد، فروشی بیش از یک میلیارد و ۳۷۰ میلیون تومان رانگیت و بیش از ۱۲ هزار و ۹۷۳ بیننده رایه خود جذب کرده است.

این فیلم یک درام تاریخی است که در سال ۱۳۲۹ شمسی (دوران ملی شدن صنعت نفت) روایت می‌شود. داستان فیلم حول شخصیت حسن جعفری، کارمند جوان شرکت نفت آبادان می‌گردد. فیلم با روایت واقعی یک قتل سیاسی مهم (مرتبط با احمددقان، نماینده مجلس، روزنامه‌نگار و مالک تئاتر نصر) پیش می‌رود و به مسائل اجتماعی مانند وضعیت کارگران، فعالان کارگری، فساد سیاسی و فضای پرتلاطم آن دوران می‌پردازد. بهشت تبهکاران نیز اکران خود را از ۲۵ اسفند سال گذشته آغاز کرده است.

خط نجات به کارگردانی وحید موساییان، با یک میلیارد تومان فروش ۹۰۰۰ مخاطب، فیلم بعدی جدول است. این فیلم به‌دلیل نزدیکی به حال و هوای دهه ۵۰ شمسی در بازه زمانی اسفندماه اکران شد. خط نجات داستان وطن‌فروشی و وطن‌پرستی را در بستری از جاسوسی، فساد و روابط عاشقانه روایت می‌کند. فیلم عمدتاً بر پایه رویدادهای واقعی مانند دستگیری و اعدام سرلشکر احمد مفری (جاسوس شوروی در سال ۱۳۵۶) و حواشی پس از آن شکل گرفته و تلاش برای «آزادی ونجات» را در همین فضا روایت می‌کند.

آخرین فیلم که البته به‌تازگی و از ۲۷ خرداد به مناسبت روزهای عزاداری محرم و ماه صفر به جدول فروش اضافه شده، بوپانمایی ویژه بزرگسالان «شمشیر و اندوه» به کارگردانی مشترک عماد رحمانی و مهراد مهرابی است. بوپانمایی مذکور در این مدت کم به فروشی بیش از ۶۷ میلیون تومان رسیده و هنوز مخاطبان چشمگیری ندارد. شمشیر و اندوه روایتی از عشق ایرانیان به رسول اکرم(ص) و اهل بیت(ع) است و برپه تاریخی بعد از شهادت امام حسن(ع) تا ورود امام حسین(ع) به کربلا را از زاویه دید یک ایرانی که در شهر مدائن ساکن است، روایت می‌کند. این بوپانمایی مخاطب نوجوان و جوان را هدف‌گذاری می‌کند تا روایتی تاریخی را به امروز و اکنون ایران پیوند بزند.

سینما ربه آینده

با وجود چالش‌های سنگین ناشی از جنگ و شرایط اقتصادی در بهار ۱۴۰۵ می‌توانیم یادآوری کنیم که سینما همچنان زنده و مقاوم است. هرچند آمار فروش و تعداد مخاطبان نسبت به سال‌های قبل کاهش یافته، اما حضور فیلم‌هایی با تنوع ژانری – از کمدی پرمخاطب «آنتیک» و درام عاشقانه «تهران کنارت» تا آثار تاریخی «بهشت تبهکاران» و «خط نجات» و حتی انیمیشن مذهبی «شمشیر و اندوه» – حکایت از آن دارد که می‌توان به سینما امیدوار بود و البته امید هم دنباله وجودی و نخ اتصال ما به زندگی پرمشقت است. سینما در این دوره سخت، بازتاب دهنده مسائل اجتماعی، تاریخی و فرهنگی جامعه بوده است. از طرفی هم کاهش تعداد فیلم‌ها بیشتر ناشی از احتیاط منطقی تهیه‌کنندگان در شرایط پساچنگ است، نه نبود ایده یا استعداد برای روایت. امیدواریم با تثبیت شرایط و بازگشت آرامش، موج جدیدی از تولید و اکران آغاز شود؛ چراکه سینما به عنوان یکی از مهم‌ترین ابزارهای قدرت نرم فرهنگی، ظرفیت بالایی برای بازسازی روحیه اجتماعی، ایجاد نشاط و ثبت تاریخ معاصر دارد.

نگرگس لقمانیان: روایت دل‌بستگی مهاجرانی از ۱۲ کشور نشان می‌دهد که انقلاب اسلامی فراتر از مرزهای جغرافیایی است

ایران؛ وطنی فراتر از مرزها

راویان درباره شهادت حاج قاسم، روایت‌های متفاوت و ویژه‌ای نداشتند، چون واکنش‌ها در مواجهه با شوک و سوگ به‌طور معمول شبیه به هم است. برای همین تلاش کردیم از روایت‌ها «شخصیت» بسازیم. با هر راوی چند جلسه مصاحبه کردیم، از کودکی، بازی‌های کودکانه، خاطرات پدر و مادر، تنبیه‌ها و سوگ‌های شان پرسیدیم. آرام آرام جلو آمدیم تا به مهاجرت به ایران و شهادت حاج قاسم برسیم. این جزئیات کمک کرد تا مدل سوگواری هر راوی خاص و به‌یادماندنی شود.

چگونه لنح بومی راویان را در کتاب حفظ کردید؟

برای حفظ لحن، وقتی راوی خاطره‌ای تعریف می‌کرد، از او می‌پرسیدیم که در لهجه بومی‌شان به آن واژه چه می‌گویند. به عنوان مثال، به جای «بابابزرگ» می‌گویند «جدی» یا به جای «مادر» می‌گویند «ماما». این کلمات را جداگانه پرسیدیم تا

سایه جنگ بر سر فروش و مخاطب سینما

فروش کل سینما در این سه‌ماه به ۱۳۲ میلیارد و ۷۶۱ میلیون و ۴۴۰ هزار و ۹۱۶ تومان رسید و تعداد کل مخاطبان سینما یک میلیون و ۱۳۹ هزار و ۴۳۸ نفر ثبت شد. این آمار در مقایسه با سال گذشته به دلیل جنگ و مشکلات اقتصادی که کام همه را تلخ کرد به‌طور محسوسی کاهش یافته است. به عبارتی، فروش کل فصل بهار سال گذشته بیش از ۴۶۰ میلیارد و ۵۹۶ میلیون تومان و میزان مخاطبان نیز بیش از پنج میلیون و ۸۶۴ نفر بود. البته در حال حاضر سینما به تدریج در حال رونق گرفتن است و به‌طور قطع دوباره به روزهای پرفروغ خود بازمی‌گردد، اما اندکی صبر نیاز داریم تا بالیدن دوباره سینما را ببینیم.

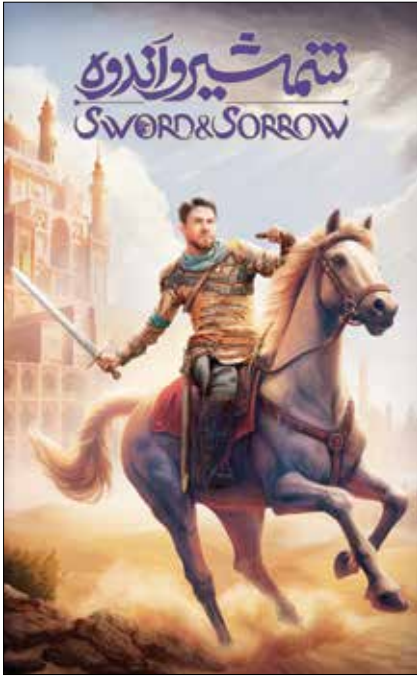
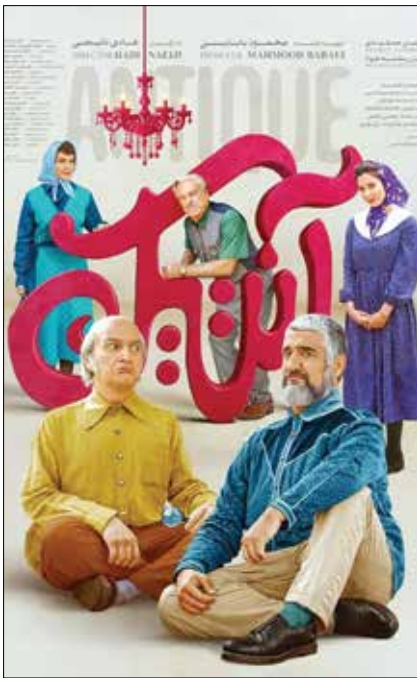
کاهش تعداد فیلم‌ها

از ابتدای سال، یعنی از اولین روز فروردین تا پایان خرداد ۹ فیلم «آنتیک» به کارگردانی هادی نائیچی، «تهران کنارت» ساخته علی بهراد، «تاکسیدرمی» به کارگردانی محمد پایدار، «نیم‌شب» ساخته محمد حسین مهدویان، «سفر به لیمونیا» به کارگردانی کمال مقدم، «قمارباز» به کارگردانی محسن بهاری، «بهشت تبهکاران» ساخته مسعود جعفری جوزانی، «خط نجات» به کارگردانی وحید موساییان و «شمشیر و اندوه» به کارگردانی عماد رحمانی اکران شدند. البته دو فیلم نیم‌شب و قمارباز به دلیل نزدیکی به حال و هوای جنگ اکران خود را از ۲۵ اسفند آغاز کردند. این درحالی‌است که سال گذشته در همین بازه زمانی ۲۲ فیلم اکران شدند. البته نمی‌توانیم خرده بگیریم، چراکه روانه‌کردن فیلم‌ها از سوی تهیه‌کنندگان و پخش‌کنندگان روی پرده سینما در شرایط پساچنگ خطرپذیری زیادی می‌طلبد. از لحاظ مضمون و محتوا، امسال بیشتر فیلم‌ها نیز در زیرژانر اجتماعی با پس‌زمینه عاشقانه بودند و در میان‌شان دو فیلم کمدی و یک فیلم کودک و نوجوان به چشم می‌خورد.

فیلم‌های ۳ ماه اول سال ۱۴۰۵

در این مدت صد‌نشین گیشه فیلم کمدی آنتیک به کارگردانی هادی نائیچی با فروش بیش از ۵۱ میلیارد و ۸۰۸ میلیون تومان و میزان مخاطب بیش از ۴۶۰ هزار نفر بوده است. این فیلم درباره افراد سوءاستفاده‌گری است که از باورهای مذهبی مردم به نفع خود سود می‌برند. آنتیک نیز اکران خود را از دوم اردیبهشت آغاز کرده است. تهران کنارت به کارگردانی علی بهراد دومین فیلم جدول فروش است. این فیلم با وجود آن‌که اکران خود را ۲۳ اردیبهشت آغاز کرده، با فروش بیش از ۴۵ میلیارد و ۱۰۲ میلیون تومان و جذب بیش از ۳۱۳ هزار مخاطب، موفق به کسب این رتبه در جدول شده است. تهران کنارت یک درام اجتماعی با درونمایه عاشقانه است که فضای زندگی و ذهنی جوانان امروز را برای مخاطبان تصویر می‌کند.

نیم‌شب به کارگردانی محمد حسین مهدویان، با فروش بیش از ۹ میلیارد و ۶۲۳ میلیون تومان و جذب بیش از ۱۱۲ هزار مخاطب، در جایگاه چهارمین فیلم پرفروش جدول نشسته است. در نیم‌شب آخرین روز خرداد ۱۴۴ (در جریان جنگ ۱۲ روزه ایران و رژیم صهیونیستی)، مردم خیابان بیست‌وسوم یوسف‌آباد تهران در موقعیت بحرانی قرار می‌گیرند. یک موشک (راکت) اسرائیلی در نزدیکی بیمارستان

نگرگس لقمانیان، نویسنده و پژوهشگر کتاب «تو را وطن دیدم»، از چگونگی تبدیل حاج قاسم سلیمانی به یک قهرمان بین‌المللی، چالش‌های ثبت تاریخ شفاهی مهاجران عاشق مقاومت و نگاه زنانه‌ای می‌گوید که جزئیات انسانی را در دل روایت‌های سیاسی برجسته می‌کند. این کتاب را انتشارات «راه‌یار» منتشر کرده و روایت دل‌بستگی ۱۲ راوی از ملیت‌های مختلف به ایران و شهید سلیمانی است.

هدف اصلی از نگارش «تو را وطن دیدم» چیست؟

کتاب «تو را وطن دیدم» روایت زندگی و دل‌بستگی ۱۲ راوی از ملیت‌های مختلف افغانستان، پاکستان، هند، نیجریه، سیرالئون، کومور، سوریه، عراق، یمن، فلسطین، لبنان و بحرین به ایران، انقلاب اسلامی و سردار شهید حاج قاسم سلیمانی است. هدف ما این بود که نشان